

DANIEL ŠPINAR

umělecký ředitel Činohry Národního divadla

JANA DVOŘÁKOVÁ

ředitelka Činohry Národního divadla

Rudolf Medek, Jiří Havelka, Marta Ljubková **PLUKOVNÍK ŠVEC**

Příběh hrdiny, na kterého jsme měli zapomenout

Josef Jiří Švec, oddaný sokol a zapálený rusofil, se na počátku první světové války přidal do nově vznikajících československých legií v Rusku. Podobný osud měly tisíce Čechoslováků, kteří šli se zbraní v ruce bojovat za vznikající republiku a za demokratickou budoucnost Ruska. Zanechali po sobě deníky a také řadu fotografií. Po Švecovi však zbyla legenda; jen on se totiž v předvečer vzniku ČSR zabil, aby zburcoval demoralizovanou jednotku k dalším zoufalým bojům. O deset let později o tomto hrdinském činu píše pro Národní divadlo legionář Rudolf Medek hru, z níž se okamžitě stává divácký hit; a zdroj několikaleté, velmi ostré politické polemiky. O dalších deset let později se za hrou – a o dalších deset let později, v roce 1948, také za Švecem a za Medkem – zavírá hladina a legionářské hrdinství má být vymazáno z historické paměti. My ho dnes bereme, abychom z něj udělali inscenaci o Švecovi, Medkovi, o boji za čest a republiku – a taky tak trochu o nás všech ve státě, který toho má za těch sto let hodně za sebou...

Premiéry: 25. a 26. října 2018 na Nové scéně

Rudolf Medek, Jiří Havelka, Marta Ljubková
PLUKOVNÍK ŠVEC

Režie: **Jiří Havelka**
Dramaturgie: **Marta Ljubková**
Scéna: **Pavla Kamanová**
Kostýmy: **Andrea Králová**
Hudba: **Martin Tvrdý**
Video: **Josef Lepša**
Pohybová spolupráce: **Marek Zelinka**

PORUČÍK (POZDĚJI PLUKOVNÍK) ŠVEC: **Filip Kaňkovský**
PRAPORČÍK (POZDĚJI PORUČÍK) TROJAN: **Matyáš Řezníček**
PORUČÍK (POZDĚJI MAJOR) KALUŽA: **Igor Orozovič**
JANDA: **Pavel Batěk**
MARTYŠKA: **Jan Bidlas**
GENERÁL aj.: **Alois Švehlík**
STAROSTA aj.: **Ondřej Bauer j. h.**
a další

Premiéry 25. a 26. října 2018 na Nové scéně

NAŠE NÁRODNÍ ZAPOMENUTÁ HRA

V příběhu hry Rudolfa Medka *Plukovník Švec* se spojuje hned několik lidských osudů – a neméně zajímavý je i osud vlastního dramatického textu. Vznikl v době, kdy odkaz legií byl stále velmi živý, autor sám si přál premiéru „na oslavu 10. výročí Československé republiky“. Proběhla v jeho předvečer, 27. října 1928. Hra ale byla uvedena rovněž „na paměť 10. výročí smrti J. J. Švece“ a měla strhující úspěch. V prvních měsících měla desítky repríz a až do derniéry v roce 1934 se hrála sto desetkrát. A to často dvakrát denně a střídala se na scénách historické budovy Národního divadla i Stavovského divadla. Po hře okamžitě sáhla skoro všechna profesionální i amatérská divadla v Čechách i na Moravě, hrála se také na Slovensku. Obrovský divácký zájem potvrdila i řada polemik – žádná česká hra nevyvolala tak velký kritický ohlas.

Rudolf Medek za *Plukovníka Švece* dostal Státní cenu pro umění dramatické, herecké a režisérské v oboru dramata, režisér Karel Dostal v témže roce tutéž cenu obdržel za režii inscenace. Hru v roce 1929 zfilmoval Svatopluk Innemann. Druhé inscenace (de facto šlo o obnovení původního nastudování čtyřmi jevištními zkouškami) se Národní divadlo dočkalo ve vypjaté pomnichovské atmosféře 15. listopadu 1938 a během jednoho měsíce – do derniéry – se hrála devětkrát. Tehdy se divadelní vody za *Plukovníkem Švecem* zavřely. Jak se komunistům podařilo téměř vymazat z dějin Rudolfa Medka, jak se jim podařilo zničit památku Josefa Jiřího Švece, tak z divadel zmizela i hra připomínající jeho hrdinský skutek.

My dnes, v roce 2018, sto let po vzniku samostatného Československa, devadesát let po premiéře Medkovy hry, zjišťujeme, nakolik je odkaz legií umělecky živý a jak vrátit Švecovo hrdinství zpět do národního povědomí. Zaslouží si to on i jeho legionářský bratr Rudolf Medek. Doba se změnila, ale hrdinství potřebuje stejně jako před stoletím.

Marta Ljubková, dramaturgyně

ROZHOVOR S REŽISÉREM JIŘÍM HAVELKOU

Strašně bych chtěl Švece neironizovat

Proč právě Plukovník Švec, čím vás zapomenutá hra Rudolfa Medka zaujala?

Marta Ljubkova mi ji poslala, když jsme hledali vhodný titul pro Národní divadlo. Četl jsem hru ve vlaku a zapadla do kontextu chvíle, kdy jsem četl články o dění na Krymu a obsazení Doněcku. Legionářská anabáze se mi v tom vlaku spojila a hra na mě zapůsobila. Z jejího prvního čtení si pamatuju větu poručíka Trojana: „Ale my... jsme přece jen západ!“ A taky Švecovu: „Nemohu se smířit se zlem.“ Ještě než vlak zastavil, rozhodl jsem se, že Švece dostaneme na jeviště. Je v něm cítit dotyk s realitou, je znát, že Medek na Sibiři byl. Jeho životní příběh se tak klene nad tím Švecovým.

Jméno samotného Josefa Jiřího Švece jste znal?

Ne, teprve v tom vlaku jsem si ho začal googlovat. A pak už jsem se jen divil. Čím víc jsem celou tu sibiřskou periodu studoval, tím víc mi docházelo, že Medek v jistém slova smyslu napsal v roce 1928 dokumentární drama. Pro *Plukovníka* jsem se tedy nadchnul spontánně. S větším rozmyslem bych se k němu asi stavěl zdrženlivěji, přece jenom má spoustu úskalí a handicapů, ale v té chvíli ve vlaku jsem si říkal, že jiná možnost není. Zároveň se samozřejmě ideálně nabízí k stoletému výročí vzniku Československa, protože Švec se zastřelil pětadvacátého října 1918 a pohřben byl osmadvacátého, aniž věděl, že o tisíce kilometrů dál se právě zakládá Československo. To je silný příběh.

Od roku 1928, respektive 1938, kdy se hra hrála v Národním divadle, znovu uvedena nebyla?

Letos vznikla rozhlasová inscenace v režii Lukáše Hlavici. Takže výjimečně se tím někdo zabýval, ale jinak Švece lidé skutečně neznají. Když jsem jeho jméno někde zmínil, občas nějaký češtinář si vzpomněl, že jde o něco z legionářské literatury. Švec tedy visí v hlavách jako název hry nebo jako literární postava, ale jako živý člověk je zapomenutý. Přitom měl v Praze v třicátých letech obrovský pomník. Což je další nadtéma Medkovy hry – tohle vědomí, že kdyby se historie děla jinak, Švec mohl být živá postava. Nacistům a komunistům se podařilo Medka i Švece vymazat z paměti, zapomnělo se na ně.

Česká kultura stávala na vyvažování patosu a ironie, ale v současnosti ironie převážila a s patosem se umíme vyrovnávat jen ztěžka. Plukovník Švec přitom je patetická hra. Takže co s tím? Dá se někdejší étos znovu prožít? Umíme to? Nebo si musíme vypomocť ironií?

Tuhle otázku si kladu při každém zkoušení. Češi mají nevídanou schopnost věci ironizovat, otáčet z více stran, odhalovat absurditu jejich podstaty. Je to mix východního prožívání a západního nadhledu. Navíc 20. století rozbilo velké narativy a soustředilo se spíš na metahry – nejpozději od francouzského nového románu je patrný proud pojímat umění jako hru s formou. Teď je patrná touha po návratu k určité kontinuitě, neupozorňování

na médium samo. Touha po hlubších emocích bez ohledu na racionální kontrolu a bez sofistikovaných intelektuálních přesmyček. Takže já si u Švece často kladu otázku, jak pracovat s patosem a jak s vlastenectvím. Ono se to totiž snoubí. Můžeme být hrdí a naplno zakřičet: „Moje barva: červená a bílá, moje heslo: poctivost a síla.“ Jenže naplno to říct vlastně nejde. Jakmile dvanáct kluků udělá stejný pohyb, vybaví se nám spartakiáda nebo Hitlerjugend.

Lze Švece neironizovat?

Pro mě je vlastenectví čistý termín, silná emoce, takže bych se o to pokusit chtěl. Nechci přistoupit na to, že je to prázdný termín, jehož obsah ukradli populisté. Ale myslím, že to taky bude na divácích, budou-li otevření patetickým svodům podlehnout a zbytečně jim nevzdorovat racionálně.

Takže divákům věříte?

Nad diváky nemá tvůrce moc. Přichází před ně s nějakou nabídkou a ta buď je přijata, nebo odmítnuta. Nejhorší je, když je výsledek pozorován bez osobního zaujetí. Při zkouškách se můžete trochu řídit okruhem spolupracovníků a jejich názorem. Uvědomuju si bublinovitost svého okolí i Prahy, jenže člověk nemůže pracovat jinak, než jak to cítí. Hlediště se prostě režírovat nedá. Každý divák si s sebou přináší svou osobnost, náladu, očekávání a to má zásadní vliv na přijetí díla. Dám vám příklad: po představení inscenace *Elity* na Nové scéně Národního divadla jsem slyšel, že je to hra placená Kalouskem nebo že jde o laciný antikomunismus. S takovými názory nemůžu nic dělat. Ani s nimi vést dialog, pro mě jsou *Elity* hra o svědomí. Když se někdo chytne jenom jejich politické roviny, dává mi najevo, že se potřebuje vymezovat a není ochoten spoluprožít příběh ani si klást nepříjemné otázky.

To jste mi nahrál: vznik Československa je velký český příběh, ale díky Elitám máte zkušenost, jak dějiny vnímají Slováci...

Jsem překvapen, nakolik rozdílné problémy jsou pro naše dva národy klíčové. Když si člověk pročítá historické dokumenty ze sametové revoluce, zjistí, jak už v samotném revolučním dění byly zakořeněny jiné motivace, jaké měla Veřejnost proti násilí a jaké Občanské fórum. Komunismus byl ideologická síla, která držela pohromadě něco, co moc dlouho spolu držet nemohlo. Pro Slováky je problém fašismus a Slovenský štát, pro nás vyrovnání s komunismem. Ostatně volby v roce 1946 dopadly na Slovensku jinak než u nás. Slováci dějiny zkrátka řeší jinak, takže i rok 1968 pro ně znamenal něco jiného, roky 1948, 1946, 1938 zrovna tak. A zrovna tak rok 1918. Dojdete k otázce, nakolik tehdejší československá idea byla správná. Asi byla v tu chvíli jediná možná pro Masaryka, ale nakolik si tehdejší politická elita uvědomovala určitou umělost svého konstruktů, nevím.

Často se někdo ptá, má-li být Národní divadlo angažované. Je uvedení Plukovníka Švece doklad oné angažovanosti? Má ND objevovat věci, které zapadly?

To je těžká otázka. Rozhodně nic z toho, co dělám, neberu primárně jako politickou angažovanost. Ale zároveň se tomu nelze vyhnout. Nemůžu chtít komunikovat o něčem,

co se mě netýká. Já nevím, co má dělat Národní divadlo, snad má neustále přetřásat důvod svého vzniku. To, proč vzniklo, proč bylo nutné, aby vzniklo, z jakého popudu vzniklo, proč zrovna v období, kdy vzniklo, proč znamená jeden z vrcholů národní emancipace a co toto vše znamená dneska. Jsme emancipovaní, nikdo nám neupírá právo na život ani na jazyk, vždyť v EU se mluví šestadvaceti řečmi. Co tedy dneska znamená slovo „národní“? Co zaštiťuje? Jakou vlastnost definuje? V čem je český národní zájem? Patří do něj naše minority? Smysl Národního divadla asi je v otvírání velkých témat národní povahy, historie a možné budoucnosti. Protože Národní divadlo má luxus, že si může dovolit klást velké společenské otázky.

Takže není jasné, jestli potřebujeme národ ani co je národní. Zato je vhodné zkoumat, co je vlastenectví?

Je to propojené. Být vlastenec pro mě znamená být kritický ke svému národu.

Lukáš Novosad

**Havelkovy ELITY opět na Nové scéně
v sobotu 27. října 2018 ve 20:00**

Již podruhé – letos u příležitosti oslav založení republiky – budeme mít možnost vidět inscenaci Slovenského národního divadla *Elity* v režii Jiřího Havelky. Psychologický portrét lidí, kteří se během sametové revoluce dokázali na základě svého postavení, přístupu k informacím, ale i díky svému vzdělání a znalosti jazyků jako první zorientovat v novém společenském zřízení, vyznívá v dnešním kontextu obzvláště mrazivě. V jakých institucích se formovalo jejich myšlení? Jaký je jejich morální profil či politické přesvědčení?

Je konec socialismu. I na stranických schůzích se již otevřeně hovoří o potřebě integrovat do socialistického hospodářství prvky tržní ekonomiky. Události ve východním Německu a Maďarsku naznačují pohyby v politickém uspořádání východní Evropy. A v podnicích zahraničního obchodu, prognostických ústavech či v kancelářích státní bezpečnosti čekají zatím na svou šanci noví lidé. Jsou pragmatičtí, ovládají jazyky, znají – na rozdíl od svých spoluobčanů – tržní ekonomiku, mají kontakty na zahraniční podnikatele a přehled o konkurenceschopnosti domácích podniků. O pětadvacet let později ovládají a de facto vlastní zemi. V jakých institucích se formovalo jejich myšlení? Jaký je jejich morální profil či politické přesvědčení? Inscenace *Elity* je zamyšlením nad podstatou moci.

V režii Jiřího Havelky hrají: Emília Vášáryová, Táňa Pauhofová, Emil Horváth, Ľubomír Paulovič, Richard Stanke, Dano Heriban, Alexander Bárta a další.

DOPROVODNÉ AKCE U PŘÍLEŽITOSTI UVEDENÍ INSCENACE PLUKOVNÍK ŠVEC

Národní divadlo přichystalo k uvedení hry Rudolfa Medka *Plukovník Švec* doprovodné akce i předměty, jež mají za cíl připomenout a blíže ozřejmit vznik a působení československých legií v Rusku v čase první světové války. Bude možno zahrát si originální karetní či sálovou hru, které vznikly přímo na zadání Národního divadla. Nebo asi aspoň můžete koupit tematické triko.

1. VERNISÁŽ VE VIDEOGALERII NOVÉ SCÉNY 25. 10. V 19:00

Život legionářů

Sestřih unikátních autentických filmových záběrů ze sbírek Vojenského historického ústavu, pořízených československými legionáři v letech 1914 – 1920 v Rusku. Počínají svěcením praporu České družiny v Kyjevě, zachycují boje i každodenní život Československých vojáků na transsibiřské magistrále včetně například obrněného vlaku Orlík a návštěvy Milána Rastislava Štefánika, i návrat do vlasti kolem celého světa. Projekce je doplněna animovanou koláží portrétů československých politiků a vojáků, kteří se naší ruské anabáze účastnili.

2. SÁLOVÁ HRA

Nad zborovskou plání aneb Nejslavnější vítězství Čechů proti Čechům

Na zborovském bojišti se utkala vojska rakousko-uherské armády s Rusy. Na ruské straně poprvé na vlastním úseku vystoupily československé pluky. Drtivě zvítězily. Zborovské vítězství se později stalo prvorepublikovým symbolem, protože napomohlo formování československých legií a tím i vzniku státu. U Zborova však nebojovali jen Češi, ale také Češi. Jedni za Františka Josefa I. – druzí za T. G. Masaryka. Hrdinské vítězství jedněch nad druhými sice bylo kapkou v moři světové války, ale stalo se oslavou vzdoru a symbolem vítězství nad mocnářstvím. V jeho základu leží starý český boj. Ne s císařem, nýbrž nás se sebou samými. Zastupuje představu, že vždy stojíme na správné straně. Jenže která to byla? A která je to dnes? Jak se stavět k víc než milionu Čechů, kteří hrdinně bojovali za císaře pána a jeho rodinu? Je snad lépe na ně zapomenout? A jak si poradit s tím, že hrdinou je ten, kdo přeběhl a zradil? Kdo zradil svoji zem v zájmu své budoucí země?

Utkání nad zborovskou plání je multimediální hospodská instalace. Proběhne ve foyer Nové scény před každým představením inscenace *Plukovník Švec*, bitva končí ústupem do sálu. Autoři: Petr Erbes, Honza Tomšů, Boris Jedinák

3. KARETNÍ HRA LEGIO- NÁŘEK

Společenská hra pro dva až čtyři hráče o boji československých legionářů s bolševiky

Píše se rok 1918. Nacházíte se na Sibiři a odjezd na západní frontu přes Vladivostok vám znemožňují bolševické oddíly. Osud vás a celého vašeho pluku je ve vašich rukou. Skupiny spolubojovníků jsou roztroušené po celém Rusku. Sibiř je plná bolševiků a oddílů internacionalistů stojících na jejich straně. Vaši nejuvýchodnější a nejzápadnější jednotku v této chvíli dělí 8 045 kilometrů. Válka již začala. Dokážete ovládnout celou transsibiřskou magistrálu? Probojujete se včas na západní frontu? Přijedou vám Spojenci na pomoc? Padne bolševický režim? „Neodevzdávejte štětky, bude se bílit!“

Obsah hry:

Hru tvoří balíček 120 karet a dvou kostek. Hráči rozloží karty na stůl, čímž před nimi vznikne mapa Sibiře. Před začátkem si vylosují místo, ze kterého začínají a snaží si k sobě probít cestu a společně ovládnout celou transsibiřskou magistrálu. Hráči se střídají v tazích, hrají společně proti hře. Hra vyžaduje aktivní zapojení hráčů, fyzické a vědomostní dovednosti, odvahu a štěstí. Máte na to?

4. TRIKO

Triko s portrétem plukovníka Josefa Jiřího Švece, hrdiny od Zborova, a se zásadní otázkou: „Byl hrdina... A ty?“

Karty a trika jsou k dostání v pokladnách nebo v e-shopu Národního divadla.

Kontakt pro média:

Kateřina Ondroušková, public relations Činohry a Laterny magiky
tel.: 224 901 236
mobil: 777 208 249
e-mail: k.ondrouskova@narodni-divadlo.cz

GENERÁLNÍ PARTNER

PARTNEŘI NÁRODNÍHO DIVADLA

PIETRO FILIPI

PARTNEŘI INSCENACÍ

Moser
since 1857

PARTNER PREMIÉROVÝCH VEČERŮ

MECENÁŠI NÁRODNÍHO DIVADLA

KOLOWRAT KRAKOWŠTÍ
Prof. Dr. Dadjá Altenburg-Kohí

GENERÁLNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER INSCENACÍ

mediální skupina **mafra**

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

 Český rozhlas

PARTNER PROJEKTU

1918
100
2018